

הדו"ח השנתי של

מכון הערבה 2019-2020

חברות וחברים יקרים,

בזמנים אלו של חוסר ודאות, אננו גאים להוות מגדלור של תקווה וקידמה. אננו מלאי הערכה לכם ולכן, חברינו ותומכינו מהארץ והעולם. אננו מקווים כי אתם ובני משפחותיכם בטוחים ובריאים. אננו שותפים לדאגתכם לכדור הארץ ותושביו בתקופה מאתגרת זו, ומודים לכם על התעניינותכם במכון הערבה ועשייתו.

דוד לר
מנכ"ל
מכון הערבה ללימודי הסביבה

החיים של כולנו השתנו השנה ללא היכר. מגיפה חובקת-עולם היא ביטוי מדויק לסיסמת מכון הערבה – "לטבע אין גבולות".

בעמודים הבאים תגלו שהשנה החולפת במכון היתה מלאה בהתקדמות והישגים, למרות המגיפה: עצי התמר העתיקים שלנו עלו לכותרות בין-לאומיות; הפורום לדיפלומטיה סביבתית של המכון רשם התקדמות אמיתית בעזה; החוקרות והחוקרים שלנו סייעו לחיזוק קהילות פגיעות ומנותקות רשת; ובמהלך הסגר הראשון, הצלחנו למרות האתגרים לקיים מסגרת פעילה של לימודים וחיים משותפים עבור הסטודנטים שלנו.

מכון הערבה ומשבר הקורונה - במבט חטוף

התכנית האקדמית

- הסטודנטיות והסטודנטים שלנו בסמסטר אביב המשיכו ללמוד בקמפוס בקיבוץ קטורה, בו לא נרשמו חולי קורונה מאומתים
- החל ממרץ כלל הקורסים של סמסטר אביב הוסבו ללמידה מקוונת
- סמסטר סתיו נדחה אך לבסוף נפתח בהצלחה - סמסטר מקוצר בתכנית ייחודית שלומדים בה רק ישראלים ופלסטינים

מחקר חדשני

- חוקרי מכון הערבה התקינו בנגב מערכות לטיפול במי שפכים על מנת לספק לתושבים בדואים גישה טובה יותר למים נקיים
- החוקרים שלנו החלו במחקר חלוצי למעקב אחר נוכחות נגיף הקורונה במי שפכים, ככלי לזיהוי מוקדם של התפרצות המחלה בקרב אוכלוסיות פגיעות

יוזמות חוצות גבולות

- כלל הפרויקטים המשותפים שלנו הוסבו לפגישות זום
- במסגרת הפורום לדיפלומטיה סביבתית הותקנו שני מתקנים להפקת מי שתיה מהאוויר בבית חולים ובשכונה בעזה

החיים בקמפוס

הלימודים במכון הערבה נמשכו במתכונת סגר בקיבוץ קטורה והוסבו ללמידה מקוונת

הלימודים הוסבו במהרה ללמידה מקוונת והסמינר למנהיגות ולבניית שלום עבר למתכונת מיוחדת, מותאמת לזום.

הסטודנטים יזמו פעילויות שונות בזמנם הפנוי, ביניהן חגיגות פסח, פסחא ורמדאן, בפורמט מתאים.

סמסטר סתיו מתקיים בתכנית ייחודית ומקוצרת ובשל מגבלות נסיעה ואשרות, לומדים בו רק ישראלים ופלסטינים.

הסטודנטים והסטודנטיות של מכון הערבה – ישראלים, פלסטינים, ירדנים וסטודנטים מרחבי העולם – רקמו קשרים קרובים אף יותר מבשגרה לאור אתגרי הסגר בארץ ובעולם כולו.

במהלך סמסטר אביב, נהלי בריאות וביטחונות חדשים נכנסו במהרה לתוקף, ביניהם פיזור הסטודנטים בחדרי מעונות נוספים ומתן אפשרות לייעוץ פסיכולוגי על ידי מומחית לבריאות הנפש.

נקודת המבט של הסטודנטים

ברק

ישראל

"ההחלטה ללמוד במכון הערבה היא אחת ההחלטות הטובות ביותר שקיבלתי. כל חיי נחשפתי רק לנרטיב אחד, וכאן סוף סוף הבנתי כמה רבדים קיימים לסכסוך הישראלי-פלסטיני. הצלחתי לראות את הצד השני באור אנושי, וזו היתה חוויה משנת-חיים."

רימא

ירדן

"כולנו הבנו שבזמן מגיפה עולמית, כאן זה המקום הטוב ביותר להיות בו – תקועים ביחד. למדנו לעבוד יחד ולהתגבר על אתגרים, כי הכל נעשה קשה יותר בסמסטר האחרון. הלימודים במכון פתחו לי המון דלתות, אבל הרבה יותר חשוב מזה – הם הרחיבו לי את נקודת המבט."

מחקר חדשני

פרוייקטי המחקר חוצי הגבולות של מכון
הערבה משפיעים ישירות על חייהם של
אנשים ונותנים השראה לעולם.

טיפול במי שפכים על ידי אנרגיה סולארית

בכפרים כמו אום-בטין בהם לא
קיימות תשתיות ביוב,
מי שפכים לא מטופלים מהווים
סכנה סביבתית ובריאותית חמורה.
מתקני הטיהור המקומיים
מהווים פתרון כלכלי וידידותי
לסביבה.

ד"ר קלייב ליפקין השיק בהצלחה
פיילוט למתקן טיהור שפכים בקנה
מידה קטן, שמונע על ידי אנרגיה
סולארית. בעזרת שלושה מתקנים
קטנים זוכים תושבי הכפר
אום-בטין שבנגב למים נקיים
לשימושים חקלאיים.

עצי תמר נכחדים נולדים מחדש

ד"ר איליין סולוויי הצליחה להנביט ולגדל ששה עצי תמר שנחשבו לנכחדים וגלעיניהם השתמרו באתרים ארכיאולוגיים. בכך שיחזרה איליין את הצלחתה משנת 2005 עם עץ התמר המקורי, מתושלח. עצים אלו עלו לכותרות בין-לאומיות בשנת 2020 כשעבודתה של איליין פורסמה בכתב העת האקדמי Science Advances ולאחר מכן בעיתון הניו-יורק טיימס.

התמרים העתיקים
שנכדחו מן העולם למשך
אלפי שנים זכו לשבחים
על טעמם וסגולותיהם
הרפואיות.

The
New York
Times

ISRAEL DISPATCH

*Aided by Modern Ingenuity, a Taste of
Ancient Judean Dates*

The harvest of the much-extolled but long-lost Judean dates was something of a scientific miracle. The fruit sprouted from seeds 2,000 years old.

תמרים עתיקים

מכיוון ששניים מתוך ששת העצים החדשים הם נקבות (בשם חנה ויהודית), ד"ר סולוויי הצליחה להפרות אחת מהן עם אבקה ממתושלח ולגדל תמרים שלא נטעמו במשך אלפי שנים! בהובלתה של ד"ר שרה סלון מהמרכז הרפואי הדסה, שותפה לפרויקט והיוזמת שלו, מדענים ינתחו ויאבחנו את סגולותיהם הרפואיות. אנו מצפים ליום בו תמר מדבר יהודה התנ"כי יהיה שוב זמין למאכל לציבור הרחב.

עובדים יחד משני צידי הגבול

הפורום האזרחי לדיפלומטיה סביבתית של
מכון הערבה מייצר שיתופי פעולה בשטח
ותקווה אמיתית.

בנוסף לחיזוק הקשרים
ההדדיים, הפרויקטים בהובלת
הפורום מוכיחים כי עבודה
משותפת היא אפשרית, ופותחת
אפיקים נוספים לשיתופי
פעולה.

הפורום האזרחי לדיפלומטיה
סביבתית מורכב ממומחים ובעלי
עניין ישראלים, פלסטינים
וירדנים אשר מקדמים יחד
פרויקטים סביבתיים.

מתקנים להפקת מי שתיה מהאוויר בעזה

הישג משמעותי זה הוא תוצאה של עבודה לאורך שנים עם ארגונים שותפים, ישראלים ופלסטינים, ובתוך כך שיתוף פעולה עם צה"ל והרשויות המקומיות. מתקנים אלו מספקים מי שתיה נקיים באזור בו מעל 95% מהמים אינם ראויים לשתיה.

מכון הערבה עלה לכותרות בעקבות מעורבותו בהתקנת שני מתקנים להפקת מי שתיה מהאוויר בבית חולים ובשכונת מגורים בעזה, אשר מספקים מים נקיים לשתיה ושטיפת ידיים ויתרמו להפחתת העומס על אקוויפר החוף אשר סובל משאיבת-יתר חמורה.

פורום אנשי מקצוע צעירים

לפני פרוץ הקורונה, אירגנו חברי הפורום כנסים בקפריסין ובירדן. כיום, הודות לפגישות מקוונות, הפורום התרחב וכולל משתתפים מכלל המזרח התיכון וצפון אפריקה, כולל ממדינות המפרץ.

מומחים ואקטיביסטים צעירים מישראל, פלסטין וירדן נפגשים באופן שבועי במסגרת זו, ששמה לה למטרה לקדם פרדיגמה חדשה של שיתוף פעולה אזורי. חלק מחברי הפורום למדו בעברם במכון הערבה וכיום עוסקים ביזמות, חינוך, אקטיביזם ומחקר.

שינויי אקלים

האיום המייד של שינויי האקלים משפיע על כלל ההיבטים של עבודת המכון

בשנים האחרונות, מכון הערבה מתמקד יותר ויותר בצעדים למיתון השפעות שינויי האקלים האזוריים והסתגלות אליהם.

המזרח התיכון מהווה את אחד האזורים הפגיעים ביותר בכדור הארץ לשינויי האקלים, והתנודתיות הפוליטית באזור רק מגבירה את האיום.

כנס משבר האקלים לזכר ד"ר נועם סגל ז"ל

בתחילת מרץ, רגע לפני הסגר הראשון בארץ, קיים מכון הערבה כנס ביפו לאקדמאים ושותפים מהפורום לדיפלומטיה סביבתית שעסק במציאת פתרונות משותפים לשינויי האקלים במזרח התיכון, בשיתוף עם אוניברסיטת אוקספורד והאיחוד האירופאי.

קמפיין ציבורי להעלאת מודעות

באביב האחרון, הוביל המכון קמפיין ציבורי נרחב בארץ להגברת השיח אודות חשיבותם של שיתופי פעולה אזוריים למאבק בשינויי האקלים. הקמפיין זכה ליותר מ-100,000 צפיות והגיע לשיאו בעצומה שהוגשה לכנסת וקראה לחקיקה נחרצת יותר בתגובה למשבר האקלים.

**"שינויי האקלים הם הסוגיה הבוערת ביותר באזורנו.
גישה שיתופית, חוצת גבולות, היא הכרחית
להתמודדות עם הסערה המתקרבת."**

דוד לרר

הבוגרים שלנו בפעולה

בוגרות ובוגרי מכון הערבה ממשיכים
הלאה את השליחות והרוח של המכון.

מעמיקים קשרים בג'יסר א-זרקא

הם בילו חודש בכפר אצל משפחות מארחות, למדו ערבית והתנדבו בפרויקטים קהילתיים עם התושבים המקומיים. לאחר שני מחזורים מוצלחים, בוגרי המכון מתכננים להעמיק את השותפות עם הכפר לבוגרים נוספים ויוזמות חדשות.

הסטודנטים והסטודנטיות של מכון הערבה מצאו דרך להמשיך ליצור מרחבים של שיתוף פעולה בין יהודים לערבים בארץ. בתום הסמסטר, קבוצה של בוגרים עברו לכפר הדייגים הערבי ג'יסר א-זרקא למהלך הקיץ.

מחקר ושיתוף פעולה חוצה גבולות

המרכז מקדם שיתופי פעולה סביבתיים בין ירדנים וישראלים משני צידי הערבה הדרומית. הפרוייקטים של המרכז כוללים פרויקט יזמות של נשים ירדניות וישראליות תושבות הערבה, רשת לתיירות אקולוגית ותכנית הכשרה חקלאית.

סולימאן ורינה נפגשו במכון הערבה כסטודנטים בשנת 2006, ומאז הם שומרים על קשר והפכו כל אחד בתחומו/ה לחוקרי סביבה. בשנה החולפת הם החליטו לאחד כוחות והקימו יחד את המרכז הישראלי-ירדני לקהילה, סביבה ומחקר (the Jordan-Israel Center for Community, Environment and Research), או בקיצור – JICCER, "גשר" בערבית).

"החברות שלנו היא זו שמאפשרת לנו ללמד אחד את השניה על נקודות המבט השונות שלנו, ולצמוח יחד"

רינה קדם, בוגרת המכון משנת 2006

חברי הסגל האקדמי

החוקרים וחברי הסגל של מכון הערבה
מוכרים ברחבי העולם הודות למומחיותם
בתחומי הסביבה השונים.

"Origins and insights into the historic Judean date palm based on genetic analysis of germinated ancient seeds and morphometric studies."

Science Advances

החוקרים וחברי הסגל שלנו נאמו בכנסים בין-לאומיים בקולומביה, הולנד, ספרד, ארצות הברית, ישראל ובכנסים מקוונים.

חוקרות וחוקרי מכון הערבה פירסמו 20 מאמרים אקדמיים בשנה החולפת. חלק מפרסומיהם כוללים:

"Off-grid desalination for irrigation in the Jordan valley."
Desalination and Water Treatment

"Will COVID-19 hit the renewable energy sector and slow down the global energy transition?" *Negev, Dead Sea and Arava Studies*

פרופיל איש סגל: ד"ר טארק אבו-חאמד

לטארק שני כובעים במכון הערבה –
הרכז האקדמי של תכנית הלימודים
וראש המרכז לאנרגיה מתחדשת
ושימור אנרגיה.

הודות לעבודת המחקר החדשנית
שלו בתחום האנרגיה המתחדשת,
קהילות מנותקות-רשת ברחבי הנגב
והגדה המערבית זוכות לאנרגיה נקיה
וזולה.

טארק מעביר גם סדנאות הכשרה
באנרגיה סולארית עבור אוכלוסיות
פגיעות, בין השאר למהנדסים
מרצועת עזה. מומחיותו בתחום
האנרגיה המתחדשת מאפשרת בניית
גשרים בין אנשים וקהילות.

ד"ר טארק אבו-חאמד מקדיש את
חיוו לשימוש במדע כגשר לשיתוף
פעולה. כפלסטיני ממזרח
ירושלים, הוא גדל במוקד הסכסוך
הלאומי והפוליטי.

טארק מחזיק בתואר שלישי
בהנדסה כימית, ושימש כסגן
המדענית הראשית במשרד המדע,
הטכנולוגיה והחלל, בכך הפך
לפלסטיני בתפקיד הבכיר ביותר
במשרד ממשלתי בישראל. הוא
זכה להכרה בין-לאומית הודות
למומחיותו במקורות אנרגיה
אלטרנטיביים לתחבורה
וטכנולוגיות של אנרגיה מתחדשת
לקהילות מנותקות רשת. טארק
הינו דובר קבוע בכנסים
בין-לאומיים.

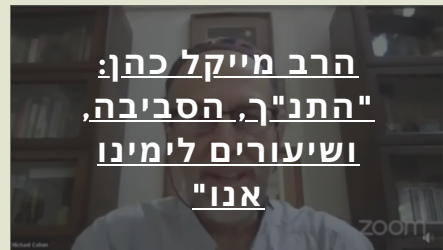
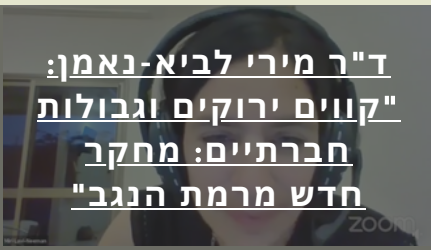
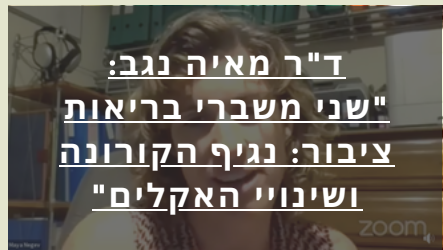
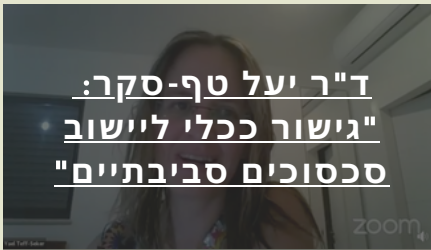
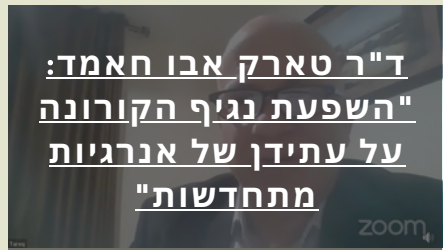
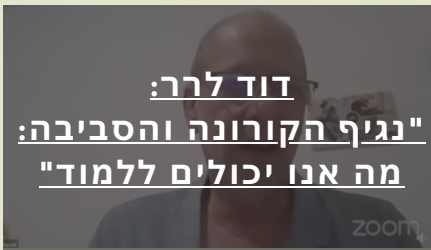

טעימה וירטואלית מהכיתה

חברי הסגל שלנו העבירו שיעורים קצרים בזום סביב מגוון נושאים סביבתיים, והגיעו לאלפי צופים ברחבי העולם.

במהלך הסגר הראשון בארץ, החלטנו לנצל את הזמינות של המדיום הוירטואלי ולשתף את הציבור הרחב בתכנים המיוחדים שמכון הערבה עוסק בהם.

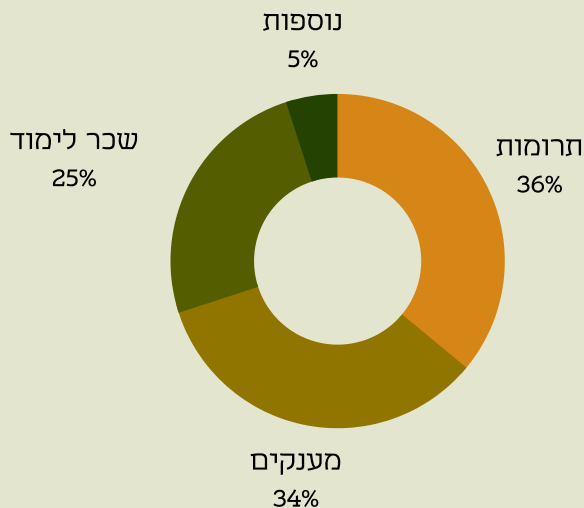
צפו בהקלטות (באנגלית):

כספים

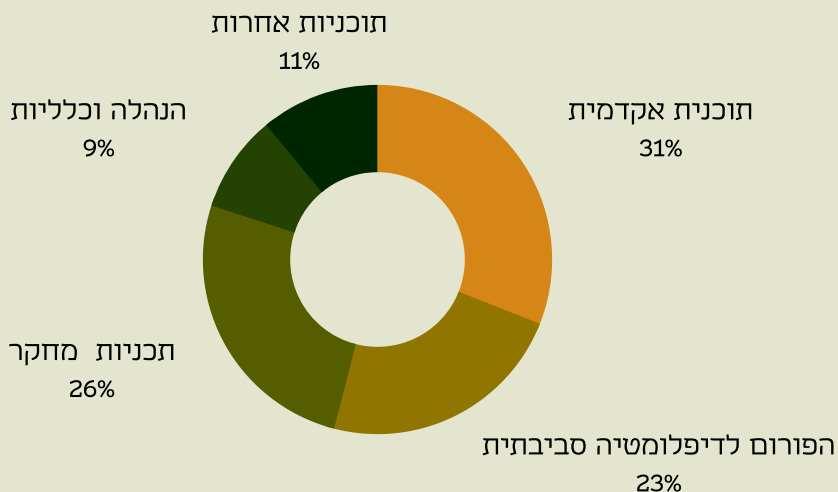
הכנסות

₪ 12,126,610

הוצאות

₪ 11,720,632

צוות

מכון הערבה ללימודי הסביבה

דוד לרר
מנכ"ל

ד"ר טארק אבו-חאמד
מנהל אקדמי
מנהל המרכז לאנרגיה
מתחדשת ושימור אנרגיה

ד"ר איליין סולווי
המרכז לחקלאות בת קיימא

ד"ר אלי גרונר
המרכז לסוציואקולוגיה
מדברית

ד"ר מירי לביא נאמן
מחקר באקולוגיה פוליטית
במזרח התיכון

מרים (מימי) סגל
מנהלת כספים

ד"ר סולימאן הלסה
מנהל שותף, המרכז
הישראלי-ירדני לקהילה,
סביבה ומחקר

עליזה מאיו
סמנכ"ל

קטי גרנית
מנהלת התוכנית האקדמית

ד"ר קלייב ליפקין
המרכז לניהול מים חוצה
גבולות

רינה קדם
מנהלת שותפה, המרכז
הישראלי-ירדני לקהילה,
סביבה ומחקר

מנהיגות

מכון הערבה ללימודי הסביבה

ועד מנהל

פרופ' אילון אדר (יו"ר)

ד"ר אחמד נאסר
ד"ר אלח'נסא דיאב
פרופ' דן יקיר
שגריר דניאל שק
פרופ' אמריטוס ג'ימי ויינבלט
ד"ר יורם הופמן

לאה רות רוזנצוויג
ד"ר מיה נגב
מרים מאי
עו"ד נואימי שמאייר
שרית מעגן-רוזנפלד
מיכאל מרקוס

מועצה ציבורית

שגריר דניאל שק (יו"ר)

שגריר רם אבירם
מירה אווד
אנבר אזולאי
ד"ר מיכל איתן
ברוריה אלבק
רוחי אלון
רונן אלקלעי
אלה אלקלעי
יוני בלוך
אוריאלה בן צבי
דני בן סימון
ד"ר דרור בן עמי
רונית בנדורי
ג'ודי בר לב
מיכאל ברמן
ד"ר ג'ודי ברמן
ד"ר קארל ג'קובס
ציבי גבע
גיל דור
יעל דיין
יאיר דלל
איתן דקל
יהודית טופל
רונה טופל

פרופ' אלון טל
אהובה ינאי
נאור ירושלמי
רן כהן
אתי ליבני
שגריר יהודה לנקרי
קרן מור נוי
אלה מטלון
עמית מרום
אחזינועם ניני
רועי עמיצור
נוף עתאמנה
רועי פדר
אלון פינקס
ארי פרוכטר
רן פרלמן
ארז צדוק
אלי קמפו
גה קפ
פרופ' יעקב קרני
שלמה שוהם
ערן שישון
עו"ד נואמי שמאייר
אונדין שרמן
מרים שרתון

בחדשות

כאן 11

כאן 11

סביבה ומדע

איזה טעם יש לתמר מקראי בן 2,000?

חוקרים במכון הערבה טעמו תמרים מעץ שנבט מורע קדם שהתגלה במערות קומראן. "הוא אדום ובעל טעם שמוכר דבש", אמרה אחת החוקרות

אילנה קוריאן | 21:46, 07.09.20 | 16°

כאן חדשות

הארץ

חדשות | חינוך וחברה

מתוקים כבר 2,000 שנה: חוקרות קטפו וטעמו תמרים שמקורם בזרעים מלפני הספירה

ב-15 השנים האחרונות מתקיים בערבה פרויקט החייאת נזי התמרים הקדומים. בשבוע שעבר נערך הנדיד הראשון, ומאה תמרים בשלים וטעימים נקטפו מהעץ

קריאת נ | 55 | 10 דק קריאה

מעריב on-line

הנבחרות

קר בחוץ, חם בפנים: כשהקור והגשמים מגיעים, כדאי לחמם את הבית

מה ההבדל באפקטיביות ובעלויות ההסקה בין המכשירים והאמצעים השונים? מהם הסרנדים שהביאה הקורונה בנושא החימום המעוצב? ולמה לא מנגלים את דודי השמש להסקה?

סלמה לוי | 20:35 12/12/2020 | 10 דק קריאה

עוד באתר הבית שלנו